

...a történelem tanulságairól

Arnold Toynbee, a múlt század nagy brit történésze írta le nem kis malíciával: a történelem legfőbb tanulsága, hogy nem szolgál tanulsággal. Most éppen Erdődy Gábor kitűnő tanulmánya juttatta eszembe a summázatot. Teleki László 1848. szeptember legelején érkezett Párizsba azzal a küldetéssel, hogy a magyar forradalom és szabadságharc külföldi „külügyminisztereként” szerezzen támogatást a nemzetnek.

A fogadtatás légköre sok tekintetben hasonló volt ahhoz, amely a huszadik század első feléig övezte a magyar uralkodó osztályok képviselőit – s Teleki levelei és írásai is legfeljebb nyelvezetükben különböznek a nemzeti és nemzetiségi kérdést európai vagy globális érőterben végiggondoló szellemi utódok gondolataitól.

Megdöbbenő ma arról olvasni, hogy a Habsburg-trónt még legitimnek tartó Magyarországot – természetesen a rokonszenv-nyilvánítások mellett – milyen „rossz sajtó” övezte: a magyarokat a nemzetiségekkel szemben arrogánsnak, intoleránsnak tartották, akik elnyomásban tartják az ország más ajkú népeit. Mintha a 20. század eleji, majd a Trianont megelőző véleményeket olvasnánk! Meghökentő visszatekinteni arra, hogy a magába forduló nacionalizmus már a magyar függetlenség előtt a nemzeti sztereotípiá egyike szlopa volt!

Teleki tisztában volt azzal, hogy ebben a negatív képen jelen vannak az igaztalan vonások, de úgy gondolta, hogy nem megsértődni kell, hanem levonni a következtetést: „azon nemzet, mely a maga hivatását, irányát nem tudta megérteni, az a nemzet, mely szabadságot hirdetett, de nem a szabadság érdekében cselekedett, ki fog a civilisált nemzetek sorából töröltetni”.

Teleki 1849 tavaszán ismerte föl azt, hogy fel kell adni a hungarocentrizmust, vagyis – Erdődy Gábort idézve – az önpusztító magyar hegemonia és a területi integritás elvét. „Én azt hiszem, nem annyira az osztrákokkal, mint a szerbekkel, horvátokkal és oláhokkal kellene egyezsre lépni... adjatok nekik mindent, mit csak lehet” – írta Kossuthnak.

Számomra megkerülhetetlen a kérdés: mi lett volna, ha a dualizmus kori magyar uralkodó osztályok is osztják Teleki nézetét, amelyet a remélt magyar függetlenség születésekor, 1849 májusában fogalmazott meg? „A népek nemzetiségi életet is kívánnak élni... Magyarországnak kettő között van választása: vagy a corpus jurisra állva határait, úgy amint volt megtartani igyekszik... A másik..., a corpus jurisból valamit áldozni, ... az oláh fajnak is belső adminisztrációt, statutárius jogot, széles értelemben municipális garanciákat adni.”

A magyar elitnek az sem szolgált tanulsággal, hogy – kétségtelen, sok igaztalan feltételezéssel együtt – a külföldi megítélés már 1848-ban rendkívül barátságtalan volt, s a későbbi politikusokat a kossuthi nemzetiségi politika teljes kudarca sem készítette érdemi irányváltásra. Elitünk tipródott a soknemzetiségű lét maga által is összekuszált gubancában mindaddig, amíg a döntéshozók és térkép-rajzolók lényegében egynemzetűvé csonkították az országot.

... Rossz volt a külföldi sajtóunk 1848-1849-ben, rossz volt a dualista korban, nem volt hízelgő a két világháború között, és ma sem az. Elegendő csak az igaztalan sztereotípiák ellen hadakozni, avagy érdemes az okokon is töprengeni? Aki az utóbbira is kísérletet tesz, az a történelemből is levon némi tanulságot.

Pann Gábor